DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 17 april 2008 *

I mål C-404/06,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, framställd av Bundesgerichtshof (Förbundsrepubliken Tyskland) genom beslut av den 16 augusti 2006, som inkom till domstolen den 28 september 2006, i målet

meddelar

Quelle AG

mot

Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände,

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden P. Jann (referent) samt domarna A. Tizzano, A. Borg Barthet, M. Ilešič och E. Levits,

generaladvokat: V. Trstenjak,
justitiesekreterare: handläggaren B. Fülöp,

* Rättegångsspråk: tyska.

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 4 oktober 2007,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Quelle AG, genom A. Piekenbrock, Rechtsanwalt,

— Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände, genom P. Wassermann och J. Kummer, Rechtsanwälte,

— Tysklands regering, genom M. Lumma och J. Kemper, båda i egenskap av ombud,

— Spaniens regering, genom N. Díaz Abad, i egenskap av ombud,

— Österrikes regering, genom C. Pesendorfer, i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom A. Aresu och B. Schima samt genom I. Kaufmann-Bühler, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 15 november 2007 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier (EGT L 171, s. 12) (nedan kallat direktivet).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan Quelle AG (nedan kallat Quelle), ett företag för distansförsäljning, och Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände (nedan kallat Bundesverband), en konsumentorganisation som givits fullmakt av Silke Brüning som är kund hos Quelle.

Tillämpliga bestämmelser

De gemenskapsrättsliga bestämmelserna

3 Direktivet antogs på grundval av artikel 95 EG. I skäl 1 i direktivet erinras det om att Europeiska gemenskapernas kommission, i enlighet med artikel 153.1 och 153.3 EG, ska säkerställa en hög konsumentskyddsnivå genom åtgärder som beslutas enligt artikel 95 EG.

4 I artikel 3 i direktivet, med rubriken ”Konsumentens rättigheter”, föreskrivs följande:

”1. Säljaren skall vara ansvarig gentemot konsumenten för all bristande avtalsenlighet som föreligger när varan levereras.

2. I fall av bristande avtalsenlighet skall konsumenten ha rätt att utan kostnad få varan återställd till avtalsenlighet genom reparation eller utbyte i enlighet med punkt 3 eller att få ett skäligt prisavdrag eller att häva avtalet med avseende på den varan, i enlighet med punkterna 5 och 6.

3. I första hand har konsumenten rätt att kräva att säljaren reparerar varan eller byter ut den, i båda fallen utan kostnad, såvida detta inte är omöjligt eller oproportionellt.

En påföljd skall anses oproportionell om den åsamkar säljaren kostnader som är orimliga i jämförelse med den alternativa påföljden …

Alla reparationer och utbyten skall fullgöras inom rimlig tid och utan väsentlig olägenhet för konsumenten samt under beaktande av varans art och det ändamål för vilket konsumenten behövde varan.

4. Uttrycket ’utan kostnad’ i punkterna 2 och 3 hänför sig till nödvändiga kostnader som uppkommer för att få varan återställd till avtalsenlighet, särskilt frakt-, arbets- och materialkostnader.

5. Konsumenten har rätt att kräva ett lämpligt prisavdrag eller att häva avtalet

— om konsumenten varken har rätt att få varan reparerad eller utbytt eller

— om säljaren inte har vidtagit rättelse inom rimlig tid eller

— om säljaren inte har vidtagit rättelse utan väsentlig olägenhet för konsumenten.

…”

5 I skäl 15 i direktivet anges att ”[m]edlemsstaterna får föreskriva att en återbetalning till konsumenten får minskas för att beakta den nytta konsumenten har haft av varan sedan den levererades till honom [och att detaljerade] bestämmelser om hävning av avtalet får införas i den nationella lagstiftningen”.

6 Artikel 5.1 första meningen i direktivet, med rubriken ”Tidsfrister”, har följande lydelse:

”Säljaren skall anses ansvarig enligt artikel 3 när den bristande avtalsenligheten visar sig inom två år efter leveransen av varan.”

7 I artikel 8.2 i direktivet, med rubriken ”Nationell lag och minimiskydd”, anges följande:

”Medlemsstaterna får, inom det område som regleras av detta direktiv, anta eller behålla sådana strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget, för att säkerställa en högre konsumentskyddsnivå.”

De nationella bestämmelserna

8 Direktivet har bland annat införlivats med den tyska rättsordningen genom 439 och 346 §§ i den tyska civillagen (Bürgerliches Gesetzbuch) (nedan kallad BGB).

9 I 439 § fjärde stycket BGB, med rubriken ”Fullgörande i efterhand”, föreskrivs följande:

…

”Om säljaren fullgör avtalet i efterhand genom att leverera en avtalsenlig vara, får han kräva att köparen lämnar tillbaka den felaktiga varan enligt bestämmelserna i 346–348 §§.”

10 I 346 § första–tredje styckena BGB, med rubriken ”Verkningar av hävning”, föreskrivs följande:

”1. Har en av parterna förbehållit sig rätt att häva avtalet eller föreligger annars enligt lag sådan rätt, ska, vid hävning, erhållna prestationer återbäras och erhållen avkastning utges.

2. I stället för återbäring eller utgivande av avkastning ska en part utge värdeersättning om

1) återbäring eller utgivande är omöjligt på grund av det erhållnas beskaffenhet,

2) parten har förbrukat, avyttrat, pantsatt, bearbetat eller omvandlat det mottagna föremålet,

3) det mottagna föremålet har försämrats eller förstörts, varvid bortses från försämring på grund av att föremålet har tagits i bruk för avsett ändamål.

Om en motprestation har fastställts i avtalet, ska denna ligga till grund för beräkningen av värdeersättningen. Om värdeersättning ska betalas för den nytta som ett lån har inneburit, får emellertid parten visa att värdet av nyttan var lägre.

3. En part är inte skyldig att utge värdeersättning

1) om felet som berättigar till hävning visar sig först i samband med bearbetning eller omvandling av föremålet,

2) om motparten är ansvarig för att föremålet försämrats eller förstörts, eller om skadan även skulle ha uppstått hos denne,

3) vid lagstadgad rätt till hävning, om föremålet har försämrats eller förstörts hos den som har rätt att häva avtalet, trots att denne har visat den omsorg som han brukar visa i egna angelägenheter.

Kvarstående vinst ska utges.”

11 I 100 § BGB, med rubriken ”Avkastning”, föreskrivs följande:

”Med avkastning avses behållningen av en vara eller av en rättighet samt den nytta som användningen av saken eller utnyttjandet av rättigheten innebär.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

12 I augusti 2002 levererade bolaget Quelle ett spis-set avsett för privat bruk till Silke Brüning. I början av år 2004 konstaterade hon att apparaten inte var avtalsenlig. Eftersom det inte var möjligt att avhjälpa felet lämnade hon tillbaka apparaten till Quelle, som levererade en ny apparat. Bolaget krävde emellertid att Silke Brüning skulle betala värdeersättning med 69,97 euro för den nytta som hon haft av användningen av den apparat som ursprungligen levererats.

13 Bundesverband väckte, med stöd av en fullmakt från Silke Brüning, talan mot Quelle och yrkade att nämnda belopp skulle återbetalas till Silke Brüning. Vidare

yrkade Bundesverband att Quelle skulle förpliktas att, vid utbyte av en vara som inte stämmer överens med vad som avtalats (nedan kallad icke avtalsenlig vara), upphöra att kräva ersättning för användningen av den icke avtalsenliga varan.

14 Domstolen i första instans biföll talan i den del den avsåg återbetalningen och ogillade talan vad avser att Quelle skulle förpliktas att upphöra att kräva ersättning för användningen av icke avtalsenliga varor. Såväl Quelles som Bundesverbands överklagande ogillades. Detta avgörande överklagades till Bundesgerichtshof. Sistnämnda domstol angav att det följer av 439 § fjärde stycket BGB jämförd med 346 § första och andra styckena första punkten BGB att säljaren, vid utbyte av en icke avtalsenlig vara, har rätt till värdeersättning för den nytta som köparen haft av användningen av denna vara till dess att den byts ut mot en ny vara.

15 Bundesgerichtshof hyser visserligen vissa tvivel med avseende på den ensidiga skyldighet som på detta sätt åläggs köparen, men ser ingen möjlighet att tolkningsvägen korrigera de nationella bestämmelserna. En tolkning enligt vilken säljaren inte kan kräva att köparen ska betala värdeersättning för användningen av den vara som utbytts skulle strida mot såväl ordalydelsen i relevanta bestämmelser i BGB som lagstiftarens uppenbara intentioner, och skulle vara förbjuden i enlighet med artikel 20.3 i grundlagen (Grundgesetz), där det anges att de rättskipande myndigheterna är bundna av lag och rätt.

16 Bundesgerichtshof anser emellertid att det är oklart huruvida bestämmelserna i BGB är förenliga med gemenskapsrätten, och har därför beslutat att vilandeförklara målet och hänskjuta följande tolkningsfråga till domstolen:

”Ska bestämmelserna i artikel 3.2 jämförda med bestämmelserna i artikel 3.3 första stycket och 3.4 eller bestämmelserna i artikel 3.3 tredje stycket i [direktivet] tolkas

så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning, enligt vilken säljaren, när det är fråga om att återställa en vara till avtalsenligt skick genom att den byts ut, kan kräva värdeersättning av konsumenten för användningen av den ursprungligen levererade icke avtalsenliga varan?”

Prövning av tolkningsfrågan

17 Den hänskjutande domstolen har ställt frågan för att få klarhet i huruvida artikel 3 i direktivet ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning, enligt vilken säljaren, för det fall att denne sålt en icke avtalsenlig konsumentvara, kan kräva att konsumenten ska betala värdeersättning för användningen av den icke avtalsenliga varan till dess att denna vara byts ut mot en ny vara.

Upptagande till sakprövning

18 Quelle gjorde under förhandlingen gällande att begäran om förhandsavgörande inte kan tas upp till sakprövning, eftersom Bundesgerichtshof har angett att de nationella bestämmelser genom vilka direktivet genomförts endast kan tolkas på ett enda sätt och att den enligt den tyska grundlagen inte har rätt att göra en tolkning *contra legem*. Om EG-domstolen skulle göra en annan tolkning av artikel 3 i direktivet, kan Bundesgerichtshof således inte efterkomma domstolens avgörande.

19 I ett förfarande enligt artikel 234 EG, vilket grundar sig på en tydlig funktionsfördelning mellan de nationella domstolarna och domstolen, ankommer det uteslutande

på den nationella domstol vid vilken tvisten anhängiggjorts och som har ansvaret för det rättsliga avgörandet att mot bakgrund av omständigheterna i målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till domstolen. Följaktligen är domstolen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som har ställts avser tolkningen av gemenskapsrätten (se, bland annat, dom av den 22 juni 2006 i mål C-419/04, Conseil général de la Vienne, REG 2006, s. I-5645, punkt 19, och av den 18 juli 2007 i mål C-119/05, Lucchini, punkt 43).

20 Domstolen har endast möjlighet att underlåta att besvara en tolkningsfråga som en nationell domstol har ställt då det är uppenbart att den begärda tolkningen av gemenskapsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller föremålet för tvisten i målet vid den nationella domstolen eller när frågan är hypotetisk eller när domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga förhållandena som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (se, bland annat, domarna i de ovannämnda målen Conséil général de la Vienne, punkt 20, och Lucchini, punkt 44).

21 Så är inte fallet i målet vid den nationella domstolen.

22 Den omständigheten, att det är osäkert huruvida den nationella domstolen, efter det att EG-domstolen meddelat ett förhandsavgörande där den besvarar en fråga om tolkningen av ett direktiv, har möjlighet att, med beaktande av de principer som EG-domstolen fastslagit (se, för ett liknande resonemang, dom av den 5 oktober 2004 i de förenade målen C-397/01–C-403/01, Pfeiffer m.fl., REG 2004, s. I-8835, punkterna 113–116, och av den 4 juli 2006 i mål C-212/04, Adeneler m.fl., REG 2006, s. I-6057, punkterna 110–112), tolka den nationella rätten mot bakgrund av domstolens svar, påverkar inte domstolens skyldighet att pröva frågan. Ett annat synsätt skulle vara oförenligt med själva syftet med den behörighet som EG-domstolen

har tillerkänts genom artikel 234 EG, vilket huvudsakligen är att säkerställa att de nationella domstolarna tillämpar gemenskapsrätten enhetligt (dom av den 6 december 2005 i mål C-461/03, Gaston Schul Douane-expediteur, REG 2005, s. I-10513, punkt 21, och av den 10 januari 2006 i mål C-344/04, IATA och ELFAA, REG 2006, s. I-403, punkt 27).

23 Härav följer att tolkningsfrågan kan upptas till sakprövning.

Prövning i sak

24 Bundesverband, den spanska och den österrikiska regeringen samt kommissionen har gjort gällande att det av artikel 3.3 i direktivet tydligt följer att inte endast reparation av en icke avtalsenlig vara ska ske utan kostnad för konsumenten, utan i förekommande fall även utbyte av den icke avtalsenliga varan mot en ny vara. Kravet att detta ska ske utan kostnad utgör en odelbar helhet som har till syfte att skydda konsumenten mot risken att åsamkas kostnader som skulle kunna innebära att denne väljer att inte göra gällande sina rättigheter.

25 Den tyska regeringen har påpekat att det av direktivets ordalydelse inte framgår huruvida säljaren, då det är fråga om utbyte av en icke avtalsenlig vara, har rätt att kräva ersättning för användningen av densamma. Samma regering har särskilt framhållit att det i skäl 15 i direktivet, ur systematisk synvinkel, ges uttryck för en allmän rättsprincip som innebär att medlemsstaterna ges rätt att lagstifta avseende frågan under vilka omständigheter konsumenten är skyldig att betala ersättning för användningen av en vara.

26 Domstolen erinrar inledningsvis om att enligt artikel 3.1 i direktivet ska säljaren vara ansvarig gentemot konsumenten för all bristande avtalsenlighet som föreligger när varan levereras.

27 I artikel 3.2 i direktivet återfinns en uppräkning av de rättigheter som en konsument har rätt att göra gällande gentemot säljaren, i fall av bristande avtalsenlighet. I första hand har konsumenten rätt att kräva att få varan återställd till avtalsenligt skick. Om konsumenten inte kan få till stånd ett återställande av varan till avtalsenligt skick, kan han därefter kräva att få ett skäligt prisavdrag eller att avtalet hävs.

28 Vad beträffar återställandet till avtalsenligt skick, preciseras det i artikel 3.3 i direktivet att konsumenten har rätt att kräva att säljaren reparerar varan eller byter ut den, i båda fallen utan kostnad, såvida detta inte är omöjligt eller oproportionellt.

29 Den tyska regeringen har gjort gällande att såväl i förslaget till Europaparlamentets och rådets direktiv om försäljning och garantier avseende konsumtionsvaror (96/C 307/09) (EGT C 307, 1996, s. 8) som i det ändrade förslaget till Europaparlamentets och rådets direktiv om försäljning och garantier avseende konsumtionsvaror (98/C 148/11) (EGT C 148, 1998, s. 12), som framlagts av kommissionen, angavs endast möjligheterna att ”få varan reparerad utan kostnad” eller att ”få byta ut varan”. Den omständigheten att eventuella kostnader i samband med ett utbyte inte berörs, visar att frågan om en eventuell ersättning för användningen inte var avsedd att regleras i direktivet.

30 Det står emellertid klart att denna omständighet saknar relevans, eftersom det är uttrycket ”i båda fallen utan kostnad” från den gemensamma ståndpunkten (EG) nr 51/98, antagen av rådet den 24 september 1998 inför antagandet av direktivet (EGT C 333, s. 46), som har bibehållits i den slutgiltiga lydelsen, vilket ger uttryck för gemenskapslagstiftarens vilja att stärka konsumentskyddet.

31 Uttrycket ”utan kostnad” definieras i artikel 3.4 i direktivet såsom ”nödvändiga kostnader som uppkommer för att få varan återställd till avtalsenlighet, särskilt frakt-,

arbets- och materialkostnader”. Gemenskapslagstiftaren har valt att använda adverbet ”särskilt” och uppräkningen ska därför ses som vägledande och inte uttömmande.

32 Den omständighet som den tyska regeringen åberopat, att det i pressmeddelande C/99/77 från förlikningskommittén för parlamentet och rådet, av den 18 mars 1999, avseende en överenskommelse om konsumentgarantier ges en definition som innebär en begränsning av uttrycket ”utan kostnad”, saknar i detta avseende relevans. Av fast rättspraxis följer nämligen att när en förklaring i ett mötesprotokoll från rådet inte har kommit till uttryck i en sekundärrättsakt, kan den inte tillmätas betydelse vid tolkningen av den aktuella bestämmelsen (se bland annat dom av den 26 februari 1991 i mål C-292/89, Antonissen, REG 1991, s. I-745, punkt 18, svensk specialutgåva, volym 6, s. 55, och av den 10 januari 2006 i mål C-402/03, Skov och Bilka, REG 2006, s. I-199, punkt 42).

33 Det följer av såväl direktivets ordalydelse som av de relevanta förarbetena till detsamma att gemenskapslagstiftaren har menat att ett väsentligt inslag i det konsumentskydd som säkerställs genom direktivet ska utgöras av att säljaren utan kostnad ska återställa en vara till avtalsenligt skick.

34 Denna skyldighet för säljaren att utan kostnad återställa en vara till avtalsenligt skick, oavsett om det sker genom att den icke avtalsenliga varan repareras eller om den byts ut, avser att skydda konsumenten mot risken att åsamkas kostnader, vilken, såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 49 i sitt förslag till avgörande, kan föranleda

att konsumenten väljer att inte göra gällande sina rättigheter. Den omständigheten, att gemenskapslagstiftarens avsikt var att garantera konsumenten att återställandet ska ske utan kostnad, innebär att säljaren inte har rätt att kräva ersättning i samband med att denne fullgör sin skyldighet att återställa den vara som avtalet avser till avtalsenligt skick.

35 Denna tolkning finner ytterligare stöd genom gemenskapslagstiftarens uppenbara avsikt i artikel 3.3 tredje stycket i direktivet att säkerställa ett effektivt konsumentskydd. I denna bestämmelse preciseras att alla reparationer och utbyten inte endast ska fullgöras inom rimlig tid, utan även utan väsentlig olägenhet för konsumenten.

36 Denna tolkning är även förenlig med syftet med direktivet som, såsom anges i skäl 1 i detsamma, är att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå. Såsom följer av artikel 8.2 i samma direktiv är det fråga om ett minimiskydd, och medlemsstaterna får anta strängare bestämmelser under förutsättning att de garantier som gemenskapslagstiftaren infört inte påverkas.

37 De övriga argument som framförts av den tyska regeringen mot en sådan tolkning föranleder inte någon annan bedömning.

38 Vad för det första beträffar den räckvidd som skäl 15 i direktivet ska anses ha, i vilket det föreskrivs att den nytta konsumenten har haft av den icke avtalsenliga varan får

beaktas, framhåller domstolen att det i den första delen av nämnda skäl är fråga om ”återbetalning” till konsumenten, medan den andra delen av samma skäl däremot avser ”bestämmelser om hävning av avtalet”. Samma uttryckssätt används i den gemensamma ståndpunkten antagen av rådet, till vilken även den tyska regeringen har hänvisat.

39 Det framgår tydligt av detta terminologival att den möjlighet som följer av skäl 15 endast aktualiseras när det är fråga om hävning av avtal, i enlighet med artikel 3.5 i direktivet. I sådana fall ska säljaren, med tillämpning av principen om att parterna skall återbära vad de mottagit, återbetala ett belopp motsvarande varans försäljningspris till konsumenten. Till skillnad från vad den tyska regeringen har gjort gällande, kan skäl 15 således inte tolkas såsom en allmän princip som ger medlemsstaterna rätt att, i samtliga fall då de finner det vara lämpligt, vilket innefattar fall där en begäran om utbyte framställts med stöd av artikel 3.3 i direktivet, beakta konsumentens användning av en icke avtalsenlig vara.

40 Vad för det andra beträffar den tyska regeringens påstående – att den omständigheten att konsumenten, genom att en icke avtalsenligt vara byts ut, erhåller en ny vara utan att behöva betala ersättning härför innebär att denne ges en obehörig vinst –, erinrar domstolen om att det i artikel 3.1 i direktivet föreskrivs att säljaren ska vara ansvarig gentemot konsumenten för all bristande avtalsenlighet som föreligger när varan levereras.

41 Om säljaren levererar en icke avtalsenlig vara, fullgör denne inte på ett korrekt sätt den skyldighet som följer av avtalet och ska ta konsekvenserna av det bristande fullgörandet av avtalet. När konsumenten, som har betalat för varan och således på ett korrekt sätt fullgjort sina skyldigheter enligt avtalet, mottar en ny vara i utbyte mot

en icke avtalsenlig vara, gör denne inte någon obehörig vinst. Konsumenten mottar endast, för sent, en vara som stämmer överens med vad som avtalats, såsom redan ursprungligen borde ha varit fallet.

42 Säljarens ekonomiska intressen skyddas för övrigt genom den preskriptionsfrist på två år som föreskrivs i artikel 5.1 i direktivet och, vidare, genom att säljaren enligt artikel 3.3 andra stycket har möjlighet att underlåta att inte byta ut varan om denna påföljd visar sig vara oproportionell, av det skälet att den åsamkar säljaren orimliga kostnader.

43 Mot bakgrund av det ovanstående ska tolkningsfrågan besvaras på så sätt att artikel 3 i direktivet ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning, enligt vilken säljaren, för det fall att denne sålt en icke avtalsenlig konsumentvara, kan kräva att konsumenten ska betala värdeersättning för användningen av den icke avtalsenliga varan till dess att denna vara byts ut mot en ny vara.

Rättegångskostnader

44 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

Artikel 3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning, enligt vilken säljaren, för det fall att denne sålt en icke avtalsenlig konsumentvara, kan kräva att konsumenten ska betala värdeersättning för användningen av den icke avtalsenliga varan till dess att denna vara byts ut mot en ny vara.

Underskrifter